

LEGÁLNÍ DROGY VE VZTAHU K NELEGÁLNÍM DROGÁM RELATIONSHIPS BETWEEN LEGAL AND ILLEGAL DRUGS

Kastnerová Markéta

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, katedra veřejného a sociálního zdravotnictví

Summary

Under our conditions, tobacco and alcohol are the first addictive substances encountered by children or offered by somebody to a child. Thus, by way of examples of the prevention of problems caused by tobacco and alcohol, it is also possible to consider what the child takes in relationships to other addictive substances. The child, who is able to refuse cigarettes and alcohol, can later more easily refuse pervitin or heroin. The target of the research was to study the association between the use of legal drugs and life experience with illegal drugs. The subjects who previously experienced the use of legal drugs exert an increased topical experience with illegal drugs compared to those, who have never used legal drugs. In young people, there is an obvious association between the use of alcohol or tobacco and illegal drugs.

Key words: legal drug – illegal drug – youth

Souhrn

Tabák bývá v našich podmínkách spolu s alkoholem první návykovou látkou, s níž se dítě setká nebo kterou mu někdo nabídne. Na prevenci problémů působených tabákem a alkoholem se proto dá nacvičit to, co dítě upotřebí i ve vztahu k jiným návykovým látkám. Dítě, které umí odmítat cigarety a alkohol, dokáže snadněji v pozdějších letech odmítnout i pervitin nebo heroin. Cílem výzkumu bylo zaměřit se na souvislost mezi užíváním legálních drog a životní zkušeností s nelegální drogou. Dotazovaní, kteří mají životní zkušenost s nelegální drogou, mají větší životní i aktuální zkušenosti s legálními drogami ve srovnání s těmi, kteří životní zkušenost s nelegální drogou nemají. U mladých lidí existuje zřejmá souvislost mezi užíváním alkoholu, tabáku a nelegálních drog.

Klíčová slova: legální droga – nelegální droga – mládež

ÚVOD

Tabák bývá v našich podmínkách spolu s alkoholem první návykovou látkou, s níž se dítě setká nebo kterou mu někdo nabídne. Na prevenci problémů působených tabákem a alkoholem se proto dá nacvičit to, co dítě upotřebí i ve vztahu k jiným návykovým látkám. Dítě, které umí odmítat cigarety a alkohol, dokáže snadněji v pozdějších letech odmítnout i pervitin nebo heroin. Podobně jako

u alkoholu je i u tabáku důležité rozvíjet schopnost dětí čelit reklamě. Právě reklama tabákových výrobků je často vysloveně cílena na děti a dospívající (5).

Za protektivní (ochranné) faktory užívání návykových látek je možné považovat vlastnosti jedince nebo jeho okolí, které snižují pravděpodobnost výskytu experimentování s návykovými látkami nebo jejich užívání (7). Protektivní faktory lze rozdělit do několika

úrovní: jedinec – rodina – škola – vrstevníci – společnost (8). Ve výchově ke zdraví dětí a v primární prevenci hraje velice důležitou roli rodina. Právě rodina je tou nejvýznamnější součástí společenské mikrostruktury, ve které se realizují procesy začleňování jedince, proto bývá rodina označována jako průsečík života jedince a společnosti. To platí hlavně ve vztahu k dítěti, jeho rozvoji a socializaci, kde zaujímá rodina úlohu rozhodující a nezastupitelnou (1). Mezi ochranné faktory na úrovni rodiny patří stabilní socioekonomický status, jasná pravidla odpovídající věku dítěte, dostatek vzájemné citové vazby rodič – dítě, dostatečná péče a přiměřený dohled, prostor pro kvalitní zájmy a záliby, možnost otevřené komunikace, jasné postoje ve vztahu k návykovým látkám. S dítětem nebo dospívajícím je třeba trávit přiměřeně času pokud možno každý den. Rodiče se musí naučit dítěti naslouchat, snažit se porozumět tomu, co jim říká nejen slovy, ale i výrazem tváře nebo tónem hlasu (3). Posilovat zdravé sebevědomí dítěte, při vhodné příležitosti ho chválit, učit ho zdravému sebevědomí (4). Rodiče musí dávat pozor také na vlastní reakce, zejména na takové, které by si dítě mohlo vykládat jako posměch nebo odmítnutí. Při výchově spolupracovat s dalšími členy rodiny. Nejdůležitějším spojencem bývá druhý rodič dítěte. I rozvedení rodiče by při výchově měli spolupracovat, dohodnout společný postup nebo se alespoň informovat. Kdyby se jim to nepodařilo, mohlo by dítě rozporů zneužívat. Zdůraznit dítěti, že jsou za něj právně zodpovědní. Rodiče mají právo a povinnost kontrolovat, kde dítě je, co dělá a s kým se stýká. Vřelost je třeba spojit s pevností a prosazováním rozumných pravidel, zejména co se týče nepřijatelnosti kouření, alkoholu a drog u dětí a co se týče zdravého životního stylu (6). Pomoci dítěti vytvořit si pevný hodnotový systém, protože pak je pravděpodobné, že v zátěžové situaci se zachová správně. Rodiče by měli podporovat pozitivní aktivity dítěte, protože zaujetí aktivní činností či koníčkem není jenom prevencí proti nudě, ale také je velmi významné pro vytváření zdravých postojů (2).

Většinu návykových látek, včetně např. heroinu, je možné kouřit. To, že si někdo zvykne ovlivňovat svoji psychiku tímto způso-

bem, může, v případě přítomnosti dalších rizikových faktorů, usnadnit přechod k jiným látkám, které jsou zneužívány podobným způsobem. Mladí lidé jsou fyzicky, emocionálně a sociálně zranitelnější důsledky vyvolanými konzumem alkoholu jimi samými nebo konzumem alkoholu jinými lidmi. U mladé generace existují výrazné souvislosti mezi vysoce rizikovým pitím alkoholu a násilím, nebezpečným sexuálním chováním, dopravními a jinými nehodami, trvalým tělesným poškozením a smrtí. Zdravotní, sociální a ekonomické náklady vyplývající z užívání alkoholu mezi mládeží představují pro společnost výraznou zátěž. Dospívající alkohol poměrně často kombinují s tlumivými léky a marihuanou. Účinky takových kombinací na jednání a myšlení bývají dramatické a obtížně předvídatelné, zvyšuje se riziko nebezpečného jednání. Kombinace tlumivých léků a alkoholu zvyšuje nebezpečí těžké otravy.

Podle amerického výzkumu bývá často vzestup spotřeby alkoholu a tabáku u dospívajícího varovnou známkou přechodu k jiným drogám. Uvedené lze vysvětlit následovně. Dospívající si zvykne ovlivňovat svoji psychiku alkoholem, zjistí však, že alkohol jako droga má své hranice a meze a že zvyšování dávek nepřináší žádoucí efekt. V tomto bodě pak nezřídka přechází k jiným návykovým látkám. Souběžné zneužívání tabáku, alkoholu a jiných návykových látek je běžné (5).

Metodika a cíl výzkumu

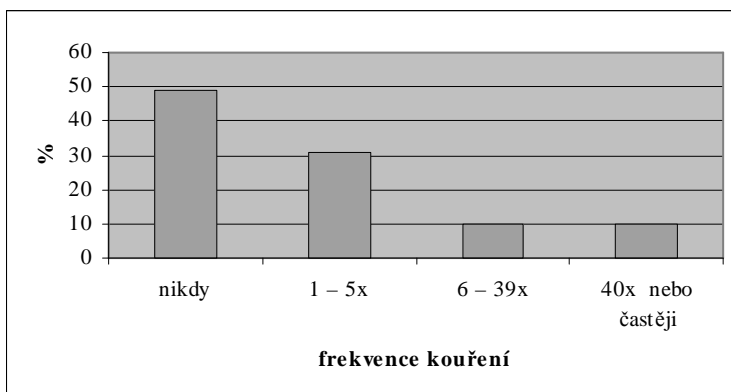
Cílem výzkumu bylo zaměřit se na souvislost mezi užíváním legálních drog a zkušeností s nelegálními drogami. Užívání legálních drog bylo zkoumáno v životním a měsíčním horizontu, u užívání nelegálních drog byla sledována životní zkušenost. Základní soubor tvoří žáci 4.–9. tříd základních škol Jihočeského kraje ve věku 10–16 let. Pro primární sběr dat byla použita metoda dotazování, technika ve třídě vyplňovaného a sbíraného dotazníku. Dotazníkové šetření proběhlo na jaře roku 2006. Celkem bylo rozdáno 3 000 dotazníků, nazpět se vrátilo 2 764 dotazníků. Návratnost tedy činila 92,1 %. Při zpracování výsledků bylo nutné 114 dotazníků vyřadit, protože nebyly úplně vyplněny. Do výzkumu bylo tedy zahrnuto celkem 2 650 dotazníků, které

reprezentují výpovědi 4,96 % populační skupiny deseti až šestnáctiletých Jihočeského kraje a 7,23 % populační skupiny deseti až šestnáct-

tiletých základních škol Jihočeského kraje. Ve vzorku jsou zhruba paritně zastoupeny dívky (50,3 %) a chlapci (49,7 %).

VÝSLEDKY

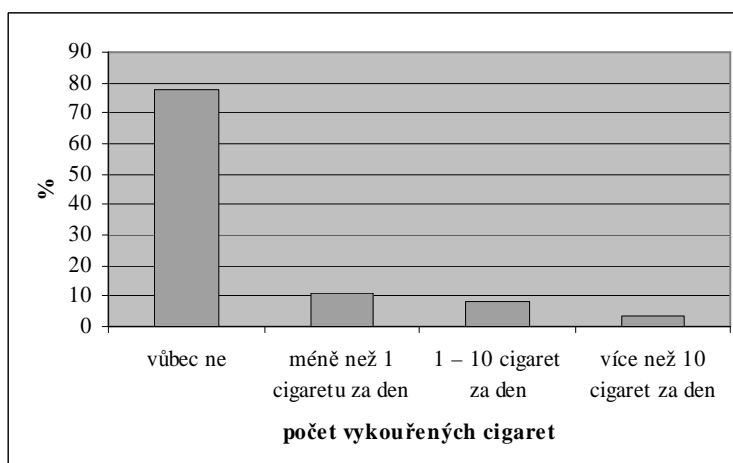
Graf č. 1: Frekvence kouření během života

Z celkového počtu respondentů nikdy nekouřilo 48,8 % (1 292), 1–5x za život kouřilo 31,1 % (824) respondentů, 6–39x 10,1 %

(268) respondentů, 40x a častěji 10,0 % (266) respondentů.

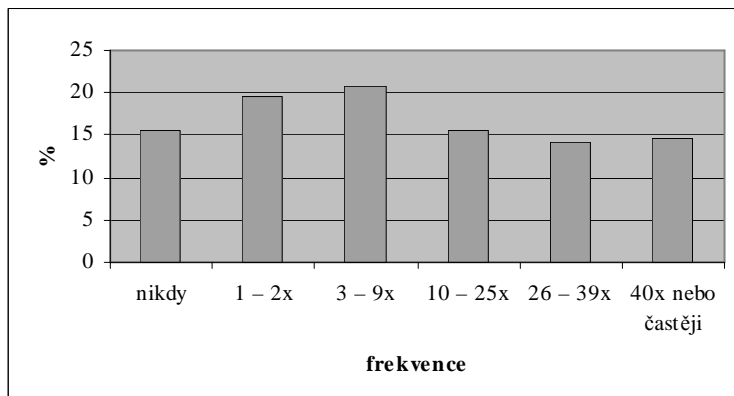
Graf č. 2 Kouření během posledních 30 dnů

Během posledních 30 dní vůbec nekouřilo 77,4 % (2 052) dotazovaných, méně než 1 cigaretu za den kouřilo 10,7 % (283) dotazo-

vaných, 1–10 cigaret za den kouřilo 8,5 % (225) dotazovaných, více než 10 cigaret za den kouřilo 3,4 % (90) dotazovaných.

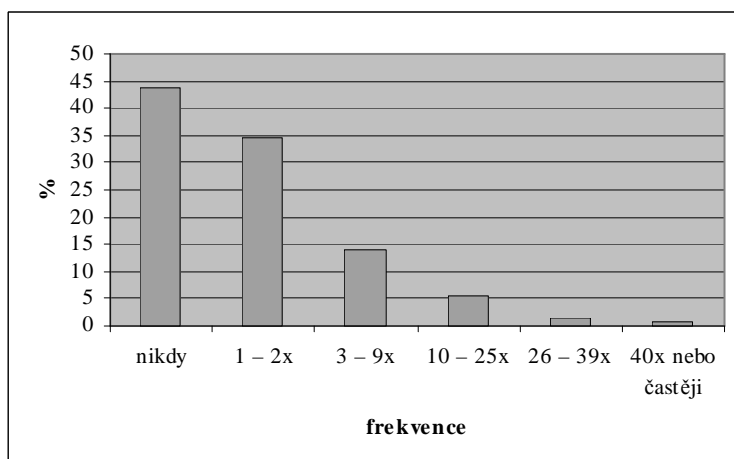
Graf č. 3 Pití alkoholu za život

Nikdy v životě nepilo alkoholický nápoj 15,9 % (413) dotazovaných, 1–2x v životě pilo alkohol 19,6 % (519) dotazovaných, 3–9x v životě pilo 20,7 % (548) dotazovaných, 10–

25x v životě pilo alkohol 15,5 % (411) dotazovaných, 26–39x pilo alkohol 14,1 % (373) dotazovaných a 40x nebo častěji pilo alkohol v životě 14,6 % (386) dotazovaných.

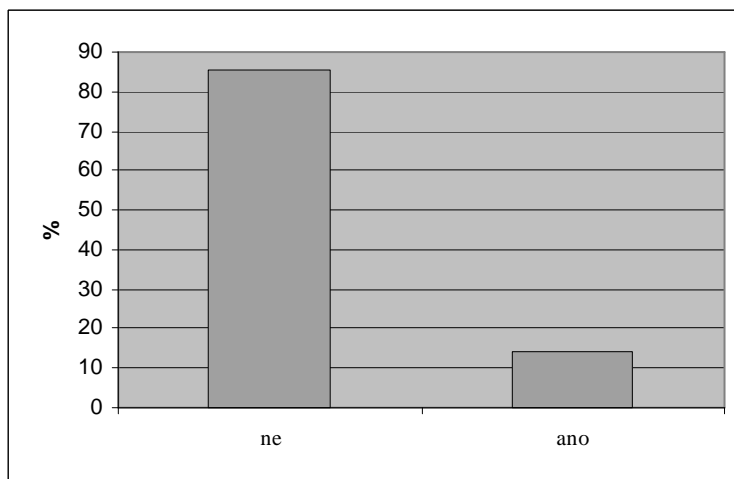
Graf č. 4 Pití alkoholu během posledních 30 dnů

Během posledních 30 dnů nikdy nepilo alkoholický nápoj 43,7 % (1 157) dotazovaných, 1–2x během posledních 30 dnů jej pilo 34,6 % (917) dotazovaných, 3–9x jej pilo

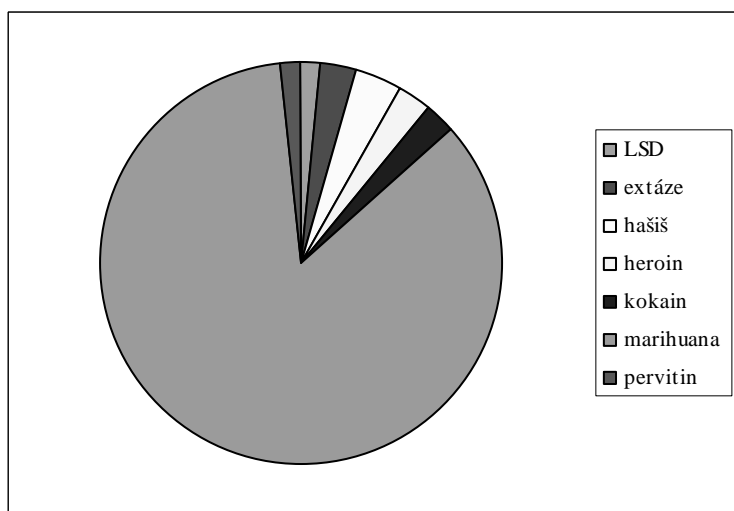
14,2 % (375) dotazovaných, 10–25x pilo alkohol 5,4 % (142) dotazovaných, 26–39x pilo alkohol 1,5 % (40) dotazovaných a 40x nebo častěji pilo alkohol 0,7 % (19) dotazovaných.

Graf č. 5 Životní zkušenost s nelegální drogou

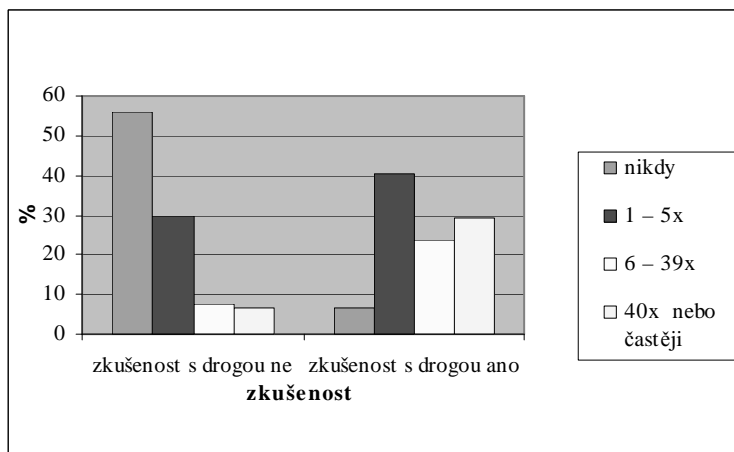
85,6 % (2 268) dotazovaných nemá zkušenost s nelegální drogou, 14,4 % dotazovaných (382) zkušenost s nelegální drogou má.

Graf č. 6 Druhy drogy, se kterou mají dotazovaní životní zkušenost

U dotazovaných, kteří mají s nelegální drogou v životě zkušenost, se v 1,6 % (6) jednalo o LSD, ve 2,9 % (11) o extázi, ve 3,9 % (15) o hašiš, ve 2,6 % (10) o heroin, ve 2,6 % (10) se jednalo o kokain, v 84,5 % (323) se jednalo o marihuanu a v 1,8 % (7) o pervitin.

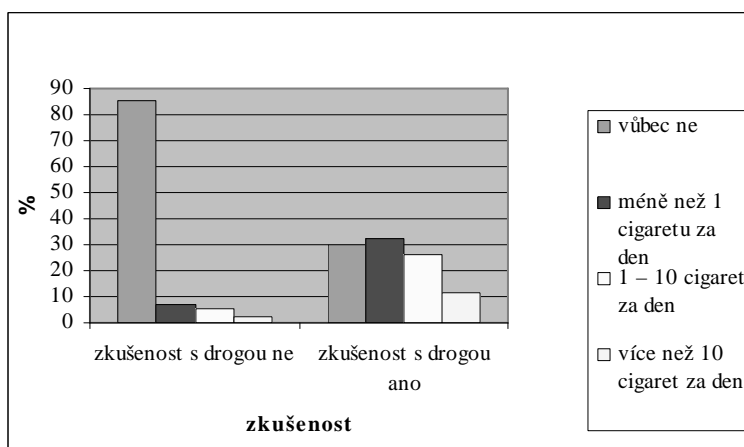
Graf č. 7 Vztah kouření v životě a životní zkušenosti s nelegální drogou

Z dotazovaných, kteří v životě nezkusili žádnou nelegální drogu, 55,8 % (1 266) dotazovaných nikdy v životě nekouřilo, 29,5 % (670) kouřilo za život 1–5x, 7,8 % (178) kouřilo 6–39x a 6,8 % (154) dotazovaných kouřilo 40 x nebo častěji.

Z dotazovaných, kteří v životě zkusili nelegální drogu, 6,8 % (26) dotazovaných nikdy v životě nekouřilo, 40,3 % (154) kouřilo za život 1–5x, 23,6 % (90) kouřilo 6–39x a 6,8 % (29) dotazovaných kouřilo 40 x nebo častěji.

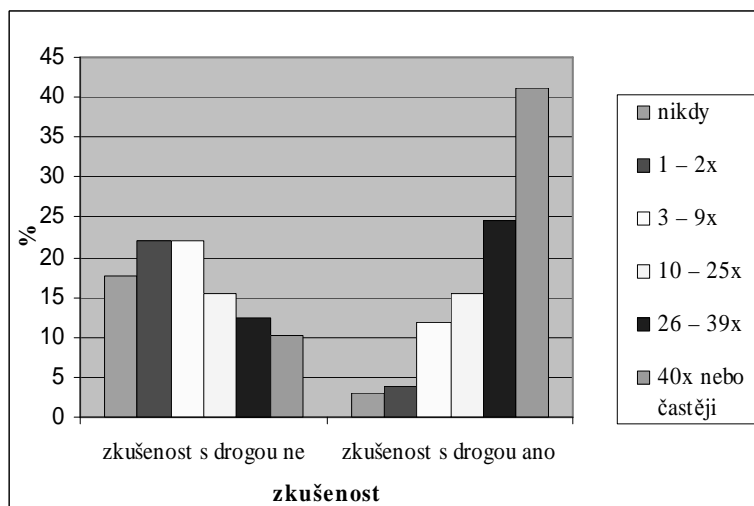
Graf č. 8 Vztah kouření během posledních 30 dnů a životní zkušenosti s nelegální drogou

Z dotazovaných, kteří v životě nezkusili žádnou nelegální drogu, během posledních 30 dnů vůbec nekouřilo 85,4 % (1 937) respondentů, méně než 1 cigaretu za den kouřilo 7,1 % (160) respondentů, 1–10 cigaret za den kouřilo 5,6 % (126) respondentů a více než 10 cigaret denně kouřilo 2 % (45) respondentů.

Z dotazovaných, kteří v životě zkusili nějakou nelegální drogu, během posledních 30 dnů vůbec nekouřilo 30,1 % (115) respondentů, méně než 1 cigaretu za den kouřilo 32,2 % (123) respondentů, 1–10 cigaret za den kouřilo 25,9 % (99) respondentů a více než 10 cigaret denně kouřilo 11,8 % (45) respondentů.

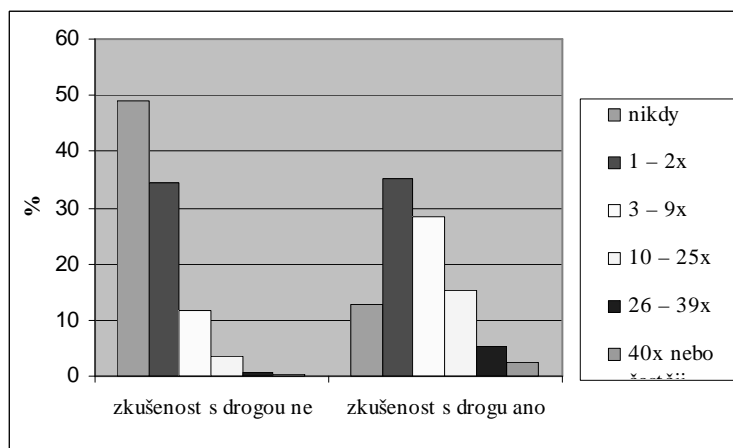
Graf č. 9 Pití alkoholu za život podle životní zkušenosti s nelegální drogu

Z dotazovaných, kteří nezkusili žádnou nelegální drogu, za život nikdy nepilo alkohol 17,7 % (401) dotazovaných, 22,2 % (504) dotazovaných pilo alkohol 1–2x, 22,2 % (503) dotazovaných pilo alkohol 3–9x, 15,5 % (352) dotazovaných pilo alkohol 10–25x v životě, 12,3 % (279) dotazovaných pilo 26–39x a 10,1 % (229) dotazovaných pilo alkohol 40x nebo častěji.

Z dotazovaných, kteří zkusili nelegální drogu, za život nikdy nepilo alkohol 3,1 % (12) dotazovaných, 3,9 % (15) dotazovaných jej pilo 1–2x, 11,8 % (45) dotazovaných pilo 3–9x, 15,4 % (59) dotazovaných pilo alkohol 10–25x v životě, 24,6 % (94) dotazovaných pilo 26–39x a 41,1 % (157) dotazovaných pilo alkohol 40x nebo častěji.

Graf č. 10 Pití alkoholu během posledních 30 dnů podle životní zkušenosti s nelegální drogou

Z dotazovaných, kteří nezkusili žádnou drogu, nikdy nepilo během posledních 30 dnů alkohol 48,9 % (1 108) dotazovaných, 34,5 % (782) dotazovaných jej pilo 1–2x, 11,7 % (266) dotazovaných pilo 3–9x, 3,7 % (83) dotazovaných pilo 10–25x, 0,8 % (19) dotazovaných pilo alkohol 26–39x a 0,4 % (10) dotazovaných pilo alkohol 40x nebo častěji.

Z dotazovaných, kteří zkusili nelegální drogu, nikdy nepilo během posledních 30 dnů alkohol 12,8 % (49) dotazovaných, 35,3 % (135) dotazovaných pilo 1–2x, 28,5 % (109) dotazovaných pilo 3–9x, 15,4 % (59) dotazovaných pilo 10–25x, 5,5 % (21) dotazovaných ho pilo alkohol 26–39x a 2,4 % (9) dotazovaných pilo alkohol 40x nebo častěji.

ZÁVĚR

Dotazovaní, kteří mají životní zkušenost s nelegální drogou, mají větší životní zkušenosti s kouřením. Taktéž dotazovaní, kteří mají životní zkušenost s nelegální drogou, jsou mnohem častěji aktuálními kuřáky. Podobná situace se vyvíjí i v souvislosti s konzumací alkoholu.

Hlavními trendy v užívání alkoholu u mladých lidí jsou vyšší míra experimentování

s alkoholem u dětí, nárůst vysoce rizikových návyků v pití alkoholu (např. pití v tazích a stavy opilosti) zvláště mezi dospívající mládeží a kombinace alkoholu a jiných psychoaktivních látek (užití více různých návykových látek). U mladých lidí existuje zřejmá souvislost mezi užíváním alkoholu, tabáku a nelegálních drog.

LITERATURA

1. Dunovský, J.: Dítě a poruchy rodiny. 1. vyd. Praha: 1986. Avicenum, 139 s. ISBN 08-040-86.
2. Dunovský, J. a kol.: Sociální pediatrie. 1. vyd. Praha: 1999. Grada, 284 s. ISBN 80-7169-254-9.
3. Nešpor, K., Csémy, L.: Alkohol, drogy a vaše děti. Jak problémům předcházet, jak je rozpoznávat, jak je zvládat. 4. vyd. Praha: 1997. Sportpropag, 129 s.
4. Nešpor, K.: Vaše děti a návykové látky. Praha: 2001. Portál, 160 s. ISBN 80-7178-515-6.
5. Nešpor, K.: „Průchozí“ drogy. Co by měli vědět rodiče a další dospělí, kteří se starají o děti a dospívající. Praha: 2002. SZÚ, 28 s.
6. Nešpor, K.: Alkohol a jiné návykové látky u dětí. Praha: 2004. SZÚ, 120 s.
7. Provazník, K. a spol.: Manuál prevence v lékařské praxi. 1. vyd. Praha: 1998. Státní zdravotní ústav, 622 s. ISBN 80-7071-080-2.
8. Protektivní faktory. [on line]. [cit. 2008-08-17]. Dostupné z: www.prevcentrum.cz

Markéta Kastnerová
marketa.kastnerova@gmail.com